

történt Kazinczy vezetése alatt“, hogy az az Európa, melyet nekünk a Mannok jelentettek, „az utolsó száz év berugott felvilágosultjainak anapota“. Ez a lap elárulja, hogy Gide „a francia ifjúságnak fájdalmas kerítője... zsenialitással és artisztikummal parfömirozott méregcsatorna“, a fülünkbe sugja, hogy egy világ omlott össze fölöttünk és most hangok vagyunk „egy sirbolt mélyéből, mely velünk együtt beomlott és amely nemsokára csak az elmúlt korok temető öreibe kelthet melancholikus érdeklődést... beásták magukat a földre, ma már szinte diluviánusnak ható eszmei rétegekbe; visszafejlődnek elmúlt évtizedekkel, mert fogalmuk sem volt az eljövendő évtizedekről“. Hát tényleg nem volt fogalmunk! Hogy Freud, Ossietzky és Brentano helyére Streicher, Rosenberg és Göbbels kerülhessenek: ez még viccnek is rossz volt. Mi a humánus, a morál, a kultúra és az univerzalizmus Európájának áldoztunk. Ennyi és csak ez lehetett Európa. Minden, ami más, az hazugság és nem Európa. Mi ezen a nyelven csak fájdalmas megütközéssel állapíthatjuk meg, hogy akik itt valamikor Dreyfus nevével, Zola igazságával idézték a magyar Európát, ma „a világ legdinamikusabb életprincipiümát“ köszöntik szuperlatívuszokban és magyar igézetben. Ime a szlovenszki magyar kultúra európai viszonylata a szervezett-regresszió jóvoltából! Kant, Romain Rolland, Tolstoj helyén Banse beszél: „A humanizmusfecsegés immár jobblétre szenvedült kora mindenáron be akarta nekünk beszélni, hogy létezik egy nagy emberközösség, melynek legfőbb törvénye az örök béke“.

A haladásellenesség a humanista és a tudatosan haladó kultúra szétverője. A könyvmáglyától egyenes ut vezet a fegyverdinamikáig. Egyenes ut, mely csak az európai kultúra halálát jelentheti. A regresszió a legfőbb európai principiumnak, a testvériségnek, a szociális univerzalizmusnak a kerékkötője. A mi árvaságunk itt kapaszkodott Európába és ma itt akarják lelkünkben kitépni. Ez mutatja, hogy ez volt a helyes ut. A kiindulóponton Európát vállaltuk: a miénk tehát minden tünete, kihatása, sorsa és gondja. Európa nehéz haza. Ha veszélyben van: az emberiség sorsáról van szó. Mi Európát emberségvonatkozásai miatt vállaltuk és most humánuma mozgósít minket egy szellemtaposó és humanumtagadó valósággal szemben, melynek mottója beszédesen ékesíti a stuttgarti könyvkiállítást: „Éles frontot kell vonnunk az általános megértés európai kulturideálja ellen, ahogy ez mostanáig művelt körökben nálunk is szokásban volt.“ Nekünk ezt az elvetett szokást kell magunkban és magunkkal európai principiummá erősíteni.

Mi legyünk európaiabbak.

(Fábry Zoltán)

CSEH ÉS SZLOVAK KÖLTŐK ANTHOLÓGIÁJA.* Az elmúlt évek anthológia-özönében egészen kivételes hely illeti meg *Anton Strakának*, a cseh, szlovák és magyar költők közreműködésével összeállított *Cseh és szlovák költők* című antológiáját. Végre — különféle exotikus népek költészetének bemutatása után — sor került a magyarsággal évszázadok óta szerves sorsközösségben élő cseh és szlovák nép lirájának kollektív bemutatására! A dunamedencei népek szellemi együttműködése szempontjából fontos kulturpolitikai jelentősége van e könyvnek annál is inkább, mert a legjobb magyar költők segítségével Budapesten látott napvilágot. Bátor és felfigyeltető cselekedetnek számít tehát e több, mint százoldalas kötet megjelenése, különösen a mai fegyvercsörgető és barbár korban, még akkor is, ha hiányai és fogyatékosai vannak. Nem szabad ünnepe-

*Renaissance-kiadás, Budapest, 1936.

rontásnak tekinteni azonban, ha a tárgyilagos bírálat hangját a könyv pozitívumai mellett a negatívumokra is rámutatunk. Az uttörő kezdeményezések és kísérletek sorsa, hogy nem léphetnek fel a teljességre és tökéletességre való törekvés igényével még relative sem. Nem ismerjük az anthológia összeállítójának szempontjait, melyek szerint a kötetben lévő verseket összeválogatta s ez nem világlik ki a kötet tartalmából sem. Ám a szerkesztő feladata mindenesetre szerfölött nehéz volt, mert hiszen a századforduló gazdag lírai termeléséből és a háborút követő évek dúsz áradásából nem volt könnyű úgy kiválogatni az anyagot, hogy egységes és összefoglaló képet nyerjen róla az olvasó. Erre vezethető vissza talán az, hogy a különtéle irányú és eszmei beállítottságú költők, akiknek óvrjekerek, zárt egységet képez, így egymás mellett inkább mozaikszerűen hatnak, semmint egységesen.

De nézzük meg közelebbről a kötet anyagát! Az anthológia szerkesztője két részre osztotta fel a könyvet. Külön vannak a cseh (18 költő 34 verssel) és külön a szlovák költők (13 költő 26 verssel). Sajnos a cseh költők közül számos olyan maradt ki a kötetből, akiknek jelentőségüknél és rangjuknál fogva az anthológiában kellene szerepelniök. A multszázadbeliek közül Vrchlickynek, Nerudának, az újabbak közül Macharnak, Sovának, St. K. Neumannak is a szimbolistáknak szintén fel kellett volna venni legalább 1-2 versét a kötetbe. A szlovák lírikusok sincsenek kellőképpen képviselve. Meglepő, hogy például Hviezdoslavnak egyetlen versét sem találjuk a kötetben s az újak közül sem Ponican, sem Frano Král nem szerepel az anthológiában. Így természetesen nem teljes a kötet s ez feltűnik akkor is, ha a szerkesztő nem törekedett teljességre. A fordítás munkáját legjelesebb fiatal költőink (*Illyés Gyula, József Attila, Komlós Aladár, Szabó Lőrinc*) mellett *Berzy András, Horváth Béla* és *Patai Edith* végezték. A költemények átültetése — ha tekintetbe vesszük, hogy az átköltés a nyers magyar fordítás alapján történt, úgy, hogy a költők úgyszólván csak rimjeiket és jambusáikat adták kölcsön az egyes versekhez — ügyes és meglehetősen sikerült. Kár, hogy néhol eltérések vannak a szövegben, de ezt nehéz volt ilyen körülmények között elkerülni. Innen ered az is, hogy a versek között találni néhány erőtlen, bágyadt darabot vagy fakó verssort. A szlovák költemények fordítását *Darvas János* végezte avatott kézzel. E kötetbe előző anthológiájából, a *Hegycország hangjából* is átvett néhány darabot. Ezeket csiszolt, javított is, ami a versek előnyére vált. Helyesen tette, az anthológiába felvette *Masa Halamová* három szép versét. A fordításokkal kapcsolatban önkéntelenül felmerül a kérdés, vajjon miért nem kaptak az anthológiában helyet például *Vozári Dezső* elsőrangú cseh és szlovák műfordításai, illetve miért nem kérték fel őt is a közreműködésre? Az ő fordításai csak emelték volna a kötet értékét.

Kár, hogy a kötethez nem irt senki alapos tanulmányt az anthológiában szereplő költőkről s a cseh és szlovák líráról általában. Fontos és szükséges lett volna ez elsősorban az anyaországbeli magyarság szempontjából, melynek zöme Brezinán és esetleg Wolkeren kívül (az előbbit is főleg csak német fordításokból) jóformán senkit sem ismer. De nem ártott volna különben sem, ha fiatal esztétáink közül valaki tömör formában és összefoglalóan felmérte volna az új cseh és szlovák líra utját és értékét. Ennek az anthológiának megjelenése kapcsán tünt fel különösebben egy ilyen természetű esszé hiánya és vált aktuálissá megírásának szükségessége.

Mint fentebb leszögeztük: az anthológiába szereplő költemények mozaikszerűen mutatják be a cseh és szlovák költők java lírai termését. Így

mintegy izelítőt kapunk a cseh és szlovák ember érzés- és érzelmvilágából, elénk tárulnak a két testvérnép arcának különös vonásai s egy villanásnyira elénk vetitődik egy-egy versből a cseh és szlovák nép sorshelyzete. Ha töredékes és hiányos is az a kép, amit így kapunk, mégis meg kell becsülnünk. Az első bizonytalan és tétova lépést ezen a téren még sok erős és teljesértékű folytatás követheti. Nem csak ezen a részen, hanem a „másik“ oldalon is és remélhetőleg román és délszláv viszonylatokban is. A dunavölgyi népek kulturális együttműködésének első feltétele: egymás szellemi javainak a kicserélése és bemutatása. Ha becsületes és tiszta szándékkal s ha a következetesen haladó szellemi arcvonal elgondolásai szerint történik ez, akkor meg is hozza majd a kívánt eredményt.

(Sándor László)

KÖZGAZDASÁGI LEXIKON. Heller Farkas, a Corvin-koszorús közgazdász, akadémikus, műegyetemi tanár közgazdasági lexikont írt,¹ hogy a közgazdaság alapvető kérdéseit, fogalmainak és szerkezetének alapvető tényeit és a közgazdasági gondolkodás fejlődésmenetét címszavak alatti csoportosításban bemutassa. A professzornak nem ez az első ilyenvonatkozású munkája, mert már egy évtizeddel ezelőtt írt német nyelven egy közgazdasági lexikont, de a most kiadott mű, mint a szerző új könyvének előszavában közli, nem fordítása a németnek, még csak nem is egyszerű kiegészítése. Más az anyag csoportosítása és „feldolgozásában is sok új szempont kínálkozott“, amelyek érvényesítéséről az író nem akart lemondani. Heller Farkas szerint e lexikonban sok olyan kérdés is helyet kapott, amelyek többnyire áldozatul esnek közgazdasági kézikönyveknek. Ezek rendszeres és egységes tárgyalása sokszor még a rövid áttekintéseket és összefoglalásokat is kiszorítja. Heller közgazdasági Lexikonjából, mint a szerző állítja, csupán a gazdasági politika kérdései maradtak ki, ezek is azért, mert a mű keretén kívül esnek, kivéve ama vonatkozásait, amelyek elméleti összefüggések következményei. „A szocializmus kérdéseit is csak ebben a vonatkozásban érinti a lexikon.“

Ha nem ismernők a szerzőt, már ebből a megjegyzéséből is megállapíthatnánk, hogy műve a polgári közgazdaságtan jegyében íródott és a marxizmus gazdasági tanaiban csupán a politikai közgazdaság kritikáját látja és nem ismeri el, hogy Marx a mai tőkés termelési rendszernek és az általa teremtett polgári társadalomnak sajátos mozgástörvényeit is fölfedezte. Ahogy Engels állította: „Az értéktöbblet fölfedezésével ezen a téren is világosságot teremtett, míg polgári közgazdászok... előző vizsgálatainál sötétben tévelyegtek.“ Nos az *értéktöbblet* címszót hiába keressük a lexikonban. A polgári közgazdászok még egyre sötétben tévelyegnének? Talán inkább csak a szemüket hunyják be a világosságban, mert a tőkésrendi közgazdászok az értéktöbbletet (azt az értéket, amellyel a munkás többlet termel, mint amennyi a munkaerejének értéke, vagyis, mint amennyi munkabért kap) a tőkés kihasználás jelképét minden fontossága ellenére is szeretnék eltüntetni a közgazdaság fogalmainak köréből. Könnyű megoldásnak tűnne tehát egyszerűen kihagyni, mint címszót a közgazdaságtan lexikonjából. Heller Farkas erre mégse vállalkozik. Csak egyszerűen elejti a magyar marxista terminológiát és a polgári közgazdaságtan módján a német Mehrwert szó szerinti fordítását veszi és *többletérték* címszó alá helyezi a marxizmus e fontos tételét.

¹ *Közgazdasági Lexikon*, írta Heller Farkas műegyetemi ny. r. tanár, Budapest. 1937. Grill Károly könyvkiadóvállalata.